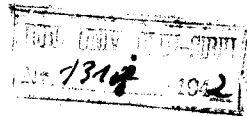


## MINTE, ANIMA SI LITERATURA.

Nr. 1.

MERCURIU, 6. IANUARIU



1854.

**Documente vechi***pentru istoria nationala Transilvania.*

Diploma de donatiune facuta la patru romani pentru bravurele lor facute asupra turcilor 1446.\*)

Joannes de Hunyad Regni Hung., Gubernator etc. Capitulo Ecclesiae Albensis Transilvaniae salutem, et honorem. Cum consideratis et in memoria nostra revocatis multimodi fidelitatibus, et fidelium servitorum gratuitis meritis sinceris complacentiis, atque virtuosis gestis Nobilium Dan filii quondam Jaroslau de Chonakos, nec non Vayk, ac Petri Zorbe, et Joannis filii dicti quondam Jaroslau de eadem Csonakos, quibus ipsi Saerae Regni Hungariae Coronae, et ex post etiam in publicis qua Regalium, quam nostrorum Exercituum, tum contra saevissimos Turcos, quam alios hujus Regni notorios emulos plena vice motorum expeditionibus, non parcendo personis ac rebus eorum cum imoderata eorum sanguinis effusione studuerunt complacere, intuitu quorum volentes ipsis nostram exhibere benevolent: favorosam Possessionem Csonakos\*\*) praedictam vocatam in Cttu de Hunyad praenotata in districtu de Hatzeg existentem habitam, in cujus Dominio praefatus Danu nomine Kenezia-tus\*\*\*) hueusque perstitisset. Item totum, et omne Jus Regium, si quod in eadem possione Csonakos, qualitercunque Regia haberet Serenitas, aut quibuscunque modis, et racionibus sacram ejusdem concerneret

coronam, simul cum cunctis earumdem, et ipsius utilitatibus, et pertinentiis quibuslibet vigore aia-rum Litterarum nostrarum Donationalium exinde confectarum, eidem Dan, Vayk, Petro et Joanni, ipsorumque haeredibus, et posteritatibus universis in perpetuum duximus conferend. vellimusque ipsos per nostrum, et Vestrum homines in dominium ejusdem per cos legitime facere introduci. Super quo Honorabilitatem Vestram presentibus requirimus eidemque seriose committimus, quatenus Vestram mittatis hominem, pro testimonio fide dignum, quo praesente Stephanus filius Galli de Hosdaath, aut Stephanus de Farkadin vel Bukur de Szilvas aliis absentibus, homo noster ad faciem dictae positionis Csonakos, dietique Juris Regii in eadem habiti, vicinis, et cometaneis ejusdem, et ipsius universis inibi legitime convocatis, et praesentibus accedent. introducat pfatum Joannem. et alios praedictos in Dominium ejusdem, et ipsius, statuatque eantem, et ipsum eidem praemissae Nrae Donationis titulo perpetuo possiden. si non fuerit contradictum; contra dictores vero, si qui fuerint evocet eosdem contra annotatum Joannem, et alios praenotatos Palatinalem in praesentiam ad terminum competentem rationem contradictionis eor. redditum. Et post haec hujusmodi Introductionis, et Statutionis serien-cum contradictorum, et Evocatorum, vicinorumque et cometaneor., qui praemissae statutioni intererunt nomibus, et termino assignato eidem Dno Palatino more solito reseffibatis. Datum in Temesvar in festo ascensionis Dni anno ejusdem 1446. (Logo et Mathiae 1. novae donationales, pro Ladlino, Sandrino, Dan, et Joanne de Csolnakos super Chonakos, Ohaba, et Dobra in Ct. Hunyad de a. 1444 in CDT. III. p. 269—277.

\*) Episcopi unu documentu romanescu din acelea, care se ivescu forte raru in istoria Traciei, care inca nu se cautara cu deameruntulu.

\*\*) Csonakos in Ct. Hunyad.

\*\*\*) Vide Eder in Felm. p. 127.

L. S. Joannis Hunyadi,  
Gubernatistis

Litterae hae sigillatae, clausae, ac subsequē apertatae hanc habent a Dorso Intitulatiōem: Honorabili Capitulo Ecclesiae Alb. Tran. pro Nobili Dan filio quondam Jaroszlaō de Chonakos, et aliis introscriptis Introductoria, et Statutoria. —

Statutionis Series eutem itidem in dorso earumdem consignata sic sequitur. Homo Regius Bukur de Szilvas superiori, Capituli Demetrius Praesbyter secundo die corporis ~~sti~~, tribus diebus nemine contradictore. Bukur de Felső Szilvas, Ladislaus de Eadem, Lupa, et Blasius de Lensene \*) Stojka de Maczesd \*\*).

Exstant in Archivo Capit Alb Tran. in simplici papyro confectae. Sigillum Joannis Hunyad cerae rubrae impressum, chartae appensum est.

Edidit in „Arpai Honi történetek Zsebkönyve“ II. p. 43.

Edidit „Extractum Benkő Trannia“ pag. 566.

„Fejér, Genus etc. Joannis de Hunyad“ p. 91 Ipsi, in substrato Novas donatiōales verbis hujus mandati statutorii omnino consonas, verum ad an. 1447 positas. Vide Supplem. III. Diplomat J. C. Kemény pag. 285.

### Documentu secretu asupra Romaniloru 1434.

Circumspectis Viris Judici, et Juratis Civibus Civitatis Brassoviensis amicis nostris Michael Jakh Siculorum Comes. Circumspecti Viri amici nobis dilecti. Uti nobis renunciastis, quomodo saevissimi Turci in partibus Transalpinis forent constituti, et Valachi partes ejusdem in circumferentiis Castrorum assistent supplantandi, quare Vestras petimus amicitias praesentibus, quatenus sitis constantes, et vigiles, ne per eosdem nefandissimos Valachos decipiemur. Jam enim dies sexta est transacta, quo familiaribus nostris nunciavimus, ut ipsi sine mora more exercituali accedere debeant, quos speramus in brevi adesse, et nisi iidem non, pervenerint immediate totis nostris viribus auxilio vestri in succursum non lentibus passibus, sed celere equitatu progrediemur. Pro eo si quas novitates ulterius habueritis, sine tarditate aliquali nobis scire detis, ut celerius vestrum in succursum insistere valea-

mus. Scriptis in Castro Gergiu, sabbato proximo die Rogationis \*) anno 1434.

Originale in Archivo Coronensi. Edit in Marienburg „Kleine Geschichte“ p. 193. „Tudom. Gyűjt.“ 1830 III. p. 102—103.

### SENTINTIE SI CUGETARI.

Intru tōte se afla o cale de mijlocu. Mintea sanatosă o afla usioru, patima nicrodăta. (Medium teuere beati, alu anticiloru.) H. Zschokke.

In adeveru nimicu e mai de doritu si mai imbucuratoru, decatū candu barbatulu si femeia uniti prin iubire curata isi administra casa in pace; acēsta privire supara pe dujmanu, desfata in sa pe prietinu, si cu atatu mai multu pe ei insii.

Voss dupa Homeru.

Nimicu nu este casu; tōte sunt proba, sēu pedepsă, sēu respłata, sēu prevedere. Voltaire.

Intieptulu este blandu, elu simte, e generosu, elu scie ce cumplitu retacesce omulu; judecata sa asupra retacitului este blanda, si numai pe sinesii se judeca aspru.

Fridericu marele.

Se dice cu totu dreptulu, cumca adeverata moralitate se lamuresce numai in scōla necasului, si ca o fericire duratōre usioru pōte fi periculōsa pentru virtute.

Schiller.

Celu care simte cele mai putine trebuintie, este mai aprōpe de diei.

Socrates.

Eu am cunoscutu femeii, care se pareau ca au simtintele cele mai delicate candu citia vreunu Romanu, care se interesa fōrte de istoria cutarui erou, care atatu se petrundea de pusetiunea celuia, in catu cadea in lesinu; — ci totu aceste suflēte tinere nu au nici unu respectu catra parintii lor, nu'si iubescu nicidecumu pruncii si nu au nici o crutiare catra șupusii lor.

Eckartshausen.

Eu in privintia avutilorū tinu de celu mai fericitu pe acela, care 'si castiga averile pe cale dirēpta si le scie folosi omenesce.

Xenophon.

\*) Din acestu documentu este invederatu ce ura inflacarata se purta in inimi asupra romaniloru chiaru in momintele candu voiau a se folosi de ei asupra turciloru, chiaru atunci sunt inferati cu epitetulu de „nefandissimi“.

\*) Lindsina Ct. Hunyad.

\*\*) Macsesd Ct. Hunyad.

OBSERVATIUNI STATISTICĖ  
despre comerțul European. \*)

Комерчѣла Европелоръ къ дертърїи анъсенї шї ресърїтенї аї Афричѣї.

Европелїи фак комерчїи шї къ дертърїи де м. нонтѣ аї Афричѣї, ма ачестѣ се кърїнде ин комерчїла левантин, афаръ де ачестѣ Европелїи вїсїтъ дертърїи анъсенї шї ресърїтенї. Оїентѣла чел маї релеванте де еспъртърїи маї алес дела дертърїи анъсенї нълъ ин тжмврїле честѣ дїн зртъ ераѣ склавїи чѣї негрїї. Ачестъ трафїкъ вїтхперандъ есте фортѣ векїъ ин Африка, шї се маї търї де кждн аѣ инчепт Европелїи, се кжмпер негрїи ка се-ї дѣкъ лжкрторї ин колонїеле лор челе дїн Амерїка. Португалїї, Испанїї, Англїї, Фржнчїї, Данїї трѣдеаѣ нълъ шї дїн депъртаре де 200 мїлхрї дїн лжтрѣла Афричѣї мжлте мїи де негрїи ин тот анъл; пе ачештїа і пнеаѣ пе нїи дешї, кжм се пнѣї кърїїле ин вїблїотекъ шї ашаї стрїнхртѣла дерїле лор ин Амерїка. Гвбернїлїи Данїї се кжвїне глорїа, къ аѣ аврзгат негрїїторїа къ негрїи. порнчїнд ка се инчезете де тот ин дїнхтрїле сале къ фїнеа анълїї 1802. Англіа адоптъ ачестъ месъръ днпъ мжлте дїкжсїнїнї 1806, шї прїв лѣпеа дїн Маїї 1812 декїаръ, кжмкъ тѣтъ трафїка къ негрїи есерчїтатъ де свдїдїї енглезї ва фї чертатъ къ релегжїи де 14 анї, о къ лжкръ пнѣлїк дела 3 нълъ ла 5 анї днпъ импрежсърїї. Афаръ де ачестѣ гвбернїлїа енглезѣ се стдїѣ а мїшка шї пе челемалте гвбернїе ка се лїмїтезе тжкар негодїїла къ негрїи дакъ пн-л вор аволї де тотѣ. Ин аманца дїн 1810 Португалїа прїмїсе къ ва опрї пе Португалї де а се негрїїторї къ негрїи; маї тжрїї тотнїї реїїна де Португалїа дедѣ ордїнеа лїї Крїстѣ ла зн негрїїторїї де негрїи. Ин траптарѣла де паче дїн 1814 се овлегъ Англіа къ ва фаче тѣте ка се пѣгъ индїлїека шї пе челемалте птерї крештїне ла о аволїїїне ценерале а негодїїлїи къ негрїи. Ин зрта стързїреї Англії шї девїараръ мїнїстрїи птерїлор аднпдїї ин конгресѣла де Вїена, къ вор фаче тот че есте ин птерѣа лор ка съ се дѣкъ интръ имплїнїре месърїле прїнѣсе де Англіа: Швеція лжкъ аволї комерчїла къ негрїи инанте къ орекждї анї. Маї де кжрїнд фж конкїсѣ зн траптар

\*) Зртѣмъ дїн Nr. 51 ал анълїї трекжтѣ. Есепїларѣ се афле пентрѣ дорїторѣ къ прѣцѣлѣ авонемжнїлїї лндатїнатѣ. P.

къ Брасїліа, къ каре се инвої шї Сардїнїа ка съ се стѣргъ негрїїторїа къ негрїи. Чѣї маї тарї патронї аї ачестѣї свъркат негодїї снпт Стателе лїбере дїн Амерїка септентрїонале, фїндкж ачестѣ Стате лїбере снпт склавеле мїлїонарїлор, карїи фъръ де склавї пн-шї пот лжкра тошїеле челе интїнсе, шї ештї мїлїонарї зеѣ пн снпт ценерошї!

Комерчїла Европелїлор къ India оріентале, Kina шї Жапонїа.

Фортѣ инсемнат есте комерчїла Европелїлор къ дертърїи Индїлор де ресърїт. Ин темнїї де демжл Аравїї шї Сараченїї аджчѣаѣ тжрїїле дїн Индїї прїв тареа ромїѣ ин Еїпїтѣ, шї де аколо се трїметѣаѣ ин четѣдїле челе маї тарї негрїїторештї але Медїтеранїї, ле кжмнѣраѣ Венецїанїї, Ценовезїї шї алте попоре італїче, шї ле импѣрїїаѣ къ таре кжшїтїѣ прїв Італіа шї чѣалатъ Европѣ. Днпъ ачѣеа се дескїсе о кале маї шоръ кътрѣ Индїеле де ресърїт пѣла капжл вїлїїсперанїїе. Индїеле ачестѣ ераѣ атнчї сказнѣла чел дїнїїї ал комерчїлїлї дїн лжте атжт пентрѣ индїсїрїа Индїанїлор кжт шї пентрѣ прѣдїлїеле дерѣї лор челе нецесвратѣ шї скжнїне; де ачї вїнеа целосїа ачѣеа таре къ каре се интрѣчѣаѣ тѣтенѣїїнїле тарїтїне а траѣ ла сїне ачѣл комерчїї. Акжт есерчїтѣ Енглезїї, адекъ соїетатѣа Индїлор оріенталї, комерчїлїа прїнчїнале къ Индїеле. Днпъ енглезї зртѣмъ оланзїї, апѣї фржнчїї, португалїї, испанїї шї данїї, лжкъ шї шведзїї пнѣгъ ин ачеле тжрїї къ тѣте къ пнѣѣ аколо нїчї о колонїї. Аша шї Амерїканїї де нордѣ, карїи ин птерѣа траптарѣлї де комерчїї дїн Ілїї 1815 потѣ апрода ин портурїле челе маї де фрзпте врїтанїче дїн Индїеле де ресърїтѣ, адекъ ла Іалкжта, Мадрас, Бомбаї, шї пот есерчїта комерчїї аколо.

Комерчїла Европелїлор къ Kina шї ин Kina, каре ин сепсѣ маї ларѣ се кжрїнде интрѣ Индїеле де ресърїт, фж лїмїтар ла порту дїн Кантон темїѣ индїлжгат; ма днпъ ресвелѣ дїн зртъ интрѣ Брїтанїа шї Kina фъръ дескїсе чїнчї портурїї комерчїлїлї тжтсрор пнчїїнїлор стрїїне.

Компанїа врїтанїкъ а Индїлор де ресърїт есерчїтѣ комерчїлїа чел маї потавер къ Kina, шї теа е оїентѣла чел маї таре де еспъртърїїне. Іѣї парте ла ачест комерчїї къ Kina, ша ин прїпорчїїне мжлт маї неїнсемнатѣ, лжкъ шї Оланзїї, Фржнчїї, Португалїї, Данїї, Шведзїї, шї афаръ де Европа Амерїканїї де м. нонтѣ, ачестїа фак пе зї

че мерце тот маї маре конкориндъ Британіор къ  
ачестѣ комерчіѣ.

Комерчіѣл къ Жапоніа, каре in иңделесѣ лат  
днкъ се кѣпринде in комерчіѣл Indiѣлор, динтре  
тоте побореле европене е кончесѣ пѣта Оланзілоръ,  
Indешертѣ с'аѣ иңчеркат Енглезиѣ ші Ршиѣ ашѣ  
deskide комерчіѣл къ Жапоніа че кале пѣчѣигъ.  
De кѣрждн Стателе Ынѣте дин Америка интреприн-  
серъ о спедичѣвне милігаре спре ачест скои; резул-  
татѣл днкъ нѣ се шті. Комерчіѣл Оланзілор къ  
Жапоніа е лимігат ла зн портѣ сінгар, ші Жапо-  
нілор е опрѣт а пльгѣ тѣрѣиле оларзілор къ ванѣ  
сѣдѣторѣ, аша оланзіѣ-ші скѣмъ марѣа къ про-  
дѣпте de але цереѣ ачелеѣ-а.

Комерчіѣл Европеллор къ Америка,

Ильнъ кждн ера in пѣтере сѣстема колоніале  
нѣ се пѣтеа есерчѣта нѣчѣ зн комерчіѣл къ колоніа  
метрополіеѣ, ші стрѣнѣнѣ ераѣ ескѣнѣ кѣтотал дела  
комерчіѣл Америчеѣ de m. нѣпте; дѣпъче се ливе-  
раръ, апоѣ deskiserъ портѣрѣиле знеѣ пѣрѣѣ а коло-  
ніелор пентрѣ комерчіѣл тѣтѣрѣр пѣчѣвалор. In  
1814 се декларъ ливер ші комерчіѣл къ Бразіліа,  
Анѣтн Американѣ Стателор Ынѣте, Брітанѣ, Фран-  
цѣ, Оланзіѣ, Сарзіѣ, Пѣрсеіанѣ, Австріачѣ, Анзеадѣ,  
ѣак комерчіѣл нѣонсѣдѣраверѣ къ тѣтѣ Америка, маї  
алес къ Америка испанъ, маї пѣнѣте.

(Ва зрѣа.)

### АНГЛѢ НОѢ 1854.

(Ded. Dei E. Ст. п. X. . . .)

Нѣѣ ноѣ ѣстѣ анѣ че вѣне,  
Черкадѣ дн історіѣ,  
Ші 'лѣ ведѣ аѣла ка мѣне,  
Дн евіѣ чеѣ днѣтѣ,  
Къндѣ ѣрѣа нешѣнѣдѣ,  
Басатъ не крѣдѣнѣдѣ,  
Пѣрѣа ресѣеле вѣѣ!  
Нѣѣ ноѣ ѣстѣ анѣ че вѣне,  
Черкадѣ дн історіѣ,  
Ші 'лѣ ведѣ аѣла ка мѣне,  
Дн евіѣ мѣзлѣчѣѣ,  
Къндѣ тѣрѣме de нѣпѣре  
Алеаргъ сѣ ѣтѣре  
Аѣ Палестінеѣ ѣѣ!

La Dѣнѣре de вале  
Ресѣнъ тѣнѣрѣ грѣсѣ;  
Осташѣ дн мѣрѣ не кале,  
Дн кѣмпѣлѣ чѣлѣ тѣнѣсѣ,  
Се ватѣ къ пѣпѣсарѣ,  
De e калѣѣ, de e рече тарѣ,  
Дн естѣ нѣмѣжнѣѣ ѣрѣтѣсѣ!

Пѣмѣжнѣѣ пѣтрѣтѣ къ сѣпѣе  
Д'алѣ вравѣлорѣ Рошѣнѣ,  
Че нѣѣ потеа днѣрѣнѣде  
Мѣлѣпѣмеа de пѣгѣнѣ; —  
Ма азѣ менѣтѣ de сѣрте,  
Сѣ днѣ ші сѣѣ пѣрте  
Оштѣрѣ ла доѣ стѣпѣнѣ!!

Къндѣ сѣпѣеле прѣн вѣне  
Перкѣрѣ тѣрѣвратѣ,  
Лѣвештедѣ пѣптѣлѣ вѣне  
Ші пѣнѣде не 'нтетатѣ,  
Сѣснѣнъ дн тѣчере,  
Ка оѣеа ла жѣпѣгере,  
Кѣчѣ алѣѣ рѣлѣ нѣ'дѣ e datѣ!

Дн ѣрѣнѣте ла лѣвѣре  
Мергѣ, мамъ! аѣ тѣѣ ѣѣ,  
Еар' тѣ 'палдѣ къ тѣрѣре,  
Те 'пѣнѣ ш' апрѣнѣѣ ѣѣлѣѣ  
Ла чеѣ че 'дѣѣ і пѣгѣрѣ  
Дн лѣнѣте, deѣ ѣтѣрѣ,  
Кѣ сѣтеле de мѣѣ!

Ораше не 'нтректѣте,  
О, грѣадѣ ші ѣѣорѣ!  
Даѣ пѣнтрѣ сѣрѣвѣтѣте  
Прѣносѣ къ мѣѣ de ѣлорѣ; —  
Ші астѣелѣс de тѣрѣре  
Тотѣ п'ѣѣлѣ пѣдѣнсѣре  
Прѣн ѣѣлѣере днн портѣ!  
К'о інѣмъ, че сѣмте,  
К'знѣ снѣрѣтѣ кѣлѣтѣватѣ  
Скѣмѣлѣ, мѣса теа, кѣвѣнѣте?  
Deѣѣ снѣрѣѣ о кѣратѣ,  
Кѣ нѣѣ адѣчѣ пѣлѣчере,  
— Чѣ лѣкрѣмѣ ші дѣрѣре  
Дн ѣстѣ анѣ ч'а днѣтратѣ!